

5. Kosenko, N. P. (2013). Poniattia ta znachennia usynovlennia v natsionalnomu zakonodavstvi Ukrainy. [The concept and meaning of adoption in the national legislation of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*. № 4. 33-40. [in Ukrainian].
6. Baranova, L.M., & Borysova, V.I., & Zhylykina, I.V. (2006). Simeine pravo Ukrainy. [Family law of Ukraine]. Pidruchnyk. K.: Yurinkom Inter. 264. [in Ukrainian].
7. Mizhnarodne usynovlennia ta yoho naslidky. [International adoption and its consequences]. Natsionalnyi yurydychnyi universytet im. Yaroslava Mudroho. Retrieved from: <http://www.studfiles.ru/preview/5776525/page:69/> [in Ukrainian].
8. Budzinska, O. (2009). Pravovi aspekty usynovlennia ukraïnskykh ditei, yaki ye hromadianamy Ukrainy, inozemtsiamy. [Legal aspects of adoption of Ukrainian children who are citizens of Ukraine and foreigners]. *Yurydychnyi zhurnal: yustinian*. №2. [in Ukrainian].
9. Derkachenko, Yu. V. (2006). Pravova zabezpechenist i sotsialna obumovlenist mizhnarodnoho usynovlennia. [Legal security and social conditioning of international adoption]. *Yurydychna Ukraina*. № 4. 20 – 23. [in Ukrainian].
10. Vitrenko, L.R., & Diachenko, S.V. (2020). Pravove rehuliuвання usynovlennia z inozemnym elementom: sudova praktyka. [Legal regulation of adoption with a foreign element: case law]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. № 4/2020. 369-372. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 20.05.2023

УДК: 342.7:347.1

DOI: 10.36550/2522-9230-2023-14-118-123

Соцька Алла Миколаївна,

заступник завідувача відділу

Офісу Президента України, старший викладач кафедри філософії,
права та соціально-гуманітарних дисциплін Фінансово-економічного
факультету Національної академії статистики, радник Голови Національної
Асамблеї людей з інвалідністю України», кандидат юридичних наук

e-mail: kutsa_alla_85@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-6633-9192>

Мороз Оксана Миколаївна,

державний експерт

експертної групи з питань осіб з інвалідністю

Директорату з питань цифрового розвитку та соціальних послуг

e-mail: Oksana-moroz@ukr.net

<https://orcid.org/0009-0008-2604-8869>

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ НЕДІЄЗДАТНИХ ОСІБ

Стаття присвячена природі правового статусу фізичних осіб, визнаних у судовому порядку недієздатними. Відповідне поняття запропоновано розуміти як систему прав, обов'язків і відповідальності з властивою їм специфікою реалізації недієздатними особами, що відображає їхні індивідуальні особливості та становище в системі суспільних відносин. Окрім іншого наведено три підстави встановлення такого статусу, пов'язані з наявністю в особи відповідного порушення та спричиненою ним нездатністю усвідомлювати значення своїх дій та/або керувати ними. Розкрито особливості прийняття судового рішення про визнання особи недієздатною, строку його дії та скасування. Також проаналізовано наукові підходи до розуміння поняття «правовий статус» та наведено існуючу класифікацію цієї категорії, серед видів якої зазначено загальний правовий статус, галузевий, міжгалузевий та спеціальний правовий статус. На основі досліджуваної інформації зроблено висновок про спеціальний правовий статус недієздатних осіб. Аргументовано наділення зазначеної категорії осіб усім обсягом прав за винятком самостійного вчинення правочинів та ще деяких обмежень у цьому контексті (відсутність права голосу на виборах і референдумах, можливості бути народними депутатами України, права вступати на державну службу тощо). Описано специфіку реалізації недієздатними особами їхніх прав та виконання ними обов'язків. Проаналізовано особливості цивільної та кримінальної відповідальності недієздатних осіб. Доведено наявність протиріччя у законодавстві щодо кримінальної відповідальності таких осіб. Фрагментарно описано роль опікунів як законних представників недієздатних осіб у реалізації останніми їхнього правового статусу.

Визначено, що недієздатні особи в Україні є специфічними суб'єктами права. Встановленні для них на рівні законодавства обмеження суттєво впливають на рівень та якість життя таких людей. Незважаючи на те, що за останніми

офіційними даними в нашій державі налічувалося відносно небагато – близько 40 тисяч – осіб зазначеної категорії, в контексті цінності кожної людини держава і суспільство повинні забезпечити таким особам максимально сприятливі умови життя, доступність середовища, інформації, товарів та послуг тощо. Окрім іншого зазначене стосується й законодавчо визначених особливостей правового статусу, які мають відповідати міжнародним стандартам у сфері правової захищеності людей, які страждають на психічні порушення. Передусім це стосується належного механізму опіки над недієздатними особами та реалізації їхніх прав особисто чи через суб'єктів здійснення опіки.

Ключові слова: дієздатність, психічне порушення, недієздатна особа, опікун, право, обов'язок, відповідальність, правовий статус.

Sotska A., Moroz O. FEATURES OF THE LEGAL STATUS OF AN INCAPACITATED PERSONS

The article is devoted to the nature of the legal status of natural persons recognized by the court as incompetent. The relevant concept is proposed to be understood as a system of rights, duties and responsibilities with their inherent specificity of implementation by disabled persons, which reflects their individual characteristics and position in the system of social relations. Among other things, there are three reasons for establishing such a status, which are related to the presence of a relevant violation in a person and the resulting inability to realize the meaning of his actions and/or manage them. The peculiarities of making a court decision on recognizing a person as incompetent, its validity period and its cancellation are revealed. Scientific approaches to the understanding of the concept of «legal status» are also analyzed and the existing classification of this category is given, among the types of which general legal status, sectoral, inter-sectoral and special legal status are indicated. Based on the researched information, a conclusion was made about the special legal status of disabled persons. The granting of the specified category of persons with the full range of rights is argued, with the exception of independent execution of transactions and some other restrictions in this context (absence of the right to vote in elections and referenda, the opportunity to be people's deputies of Ukraine, the right to enter the public service, etc.).

The specifics of disabled persons exercising their rights and fulfilling their duties are described. Peculiarities of civil and criminal liability of incapacitated persons are analyzed. It has been proven that there are contradictions in the legislation regarding the criminal liability of such persons. The role of guardians as legal representatives of incapacitated persons in the implementation of their legal status by the latter is described fragmentarily.

It has been designated that non-educational individuals in Ukraine are specific subjects of law. Installed for them on the equal footing of the legislation of the exchange, it is essential to add to the equal value of the life of such people. Irrespective of those who, behind the rest of the official tributes in our state, had a remarkably small amount of money - about 40 thousand - of the designated category, in the context of the value of a skin person, the state and the responsibility for providing such persons are as friendly as possible wash life, accessibility of the medium, information, goods and services. Okrim inshhogo zaznacheny stosuetsya legislator and legislator of special features of the legal status, yaki may comply with international standards in the sphere of legal protection of people, yaki suffer from mental disorders. Let us consider the proper mechanism of guardianship over non-departmental persons and the realization of their rights especially through the subjects of guardianship.

Key words: legal capacity, mental disorder, incapacitated person, guardian, right, duty, responsibility, legal status.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення питання дієздатності та супутні проблеми все більше актуалізуються через зростання рівня психічних порушень серед населення внаслідок воєнних дій. Крім того, воно частіше порушується з огляду на певні гарантії для опікунів, визначені в законодавстві про мобілізацію та про порядок виїзду з України.

Водночас усупереч складності та багатогранності теми дієздатності загалом і пов'язаних з нею питань, зокрема й щодо недієздатності, вона не стала предметом великої кількості наукових пошуків, хоча і потребує глибокого наукового вивчення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі аспекти недієздатності повнолітніх осіб та опіки над ними вивчали і продовжують досліджувати Н.А. Аблятіпова, О.В. Кіріяк, М.В. Матійко, Д.С. Прутян, О.С. Юнін та інші. Однак такі наукові праці підготовлені переважно, якщо не виключно, у рамках цивільного та цивільно-процесуального права. В умовах воєнного стану, коли велика кількість дітей опинилася без батьківського піклування та в силу об'єктивних обставин отримали ушкодження здоров'я, що призвели до втрати працездатності особливої уваги набуває питання правового статусу повнолітніх осіб, визнаних недієздатними.

Мета статті. Враховуючи вищезазначене в цій статті зробимо спробу аналізу природи правового статусу повнолітніх осіб, визнаних недієздатними, із продовженням наукових пошуків за темою недієздатності.

Виклад основного матеріалу дослідження. За змістом статті 39 Цивільного кодексу України (ЦК) [13], підставою набуття особою статусу недієздатної є відсутність у неї здатності усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними внаслідок хронічного, стійкого психічного розладу. Тобто, законодавець визначає три такі підстави, а саме:

1) наявність в особі хронічного, стійкого психічного розладу, унаслідок якого вона не здатна усвідомлювати значення своїх дій;

2) наявність в особі хронічного, стійкого психічного розладу, унаслідок якого вона не здатна керувати своїми діями;

3) наявність в особі хронічного, стійкого психічного розладу, унаслідок якого вона не здатна усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними.

Враховуючи частину першу статті 298 Цивільного процесуального кодексу України (ЦПК) [14], зазначені стани підтверджуються за результатами судово-психіатричної експертизи, в рамках якої встановлюється психічний стан особи.

Людина визнається недієздатною виключно в судовому порядку та набуває відповідного спеціального правового статусу з моменту набрання законної сили відповідним рішенням суду про визнання фізичної особи недієздатною або ж у визначених законодавством випадках із визначеного судом у такому рішенні дня, який передре дню прийняття рішення.

Важливо, що з набранням з 15 грудня 2017 р. чинності Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» [7] строк дії рішення про визнання фізичної особи недієздатною визначається судом, але не може перевищувати двох років, що визначено частиною шостою статті 300 ЦПК. Перебіг строку визнання фізичної особи недієздатною закінчується наступного дня після закінчення визначеного в судовому рішенні строку визнання такої особи недієздатною [5].

Водночас варто зазначити, що до внесення змін до статті 300 ЦПК судові рішення про визнання фізичної особи недієздатною приймалися на невизначений строк, тобто, людина набувала відповідного статусу безстроково і поновлення дієздатності могло відбутися виключно в судовому порядку на відміну від теперішнього часу, коли людина, раніше визнана недієздатною, набуває дієздатності або за відповідним рішенням суду, або із закінченням визначеного в судовому рішенні строку.

Тому, сьогодні в Україні частина осіб, визнаних недієздатними, позбавлена дієздатності на певний термін часу, що не перевищує 2 роки, а частина безстроково.

У цьому контексті цікавою є практика Європейського суду з прав людини, який дійшов висновку, що якщо особа за рішенням суду визнається недієздатною на невизначений термін, то перегляд судами відповідних рішень з певною регулярною періодичністю становитиме серйозне втручання у приватне життя такої особи [5].

Із позбавленням дієздатності людина набуває статусу недієздатної особи та для неї наступають ті наслідки, які зумовлює такий статус.

Для повноти аналізу задекларованої теми необхідно визначитися зі змістом поняття «правовий статус» загалом та категорії «правовий статус недієздатних осіб» зокрема.

Так, на думку О.Ф. Скакуна, правовий статус є системою закріплених у нормативно-правових актах і гарантованих державою прав, свобод, обов'язків, відповідальності, згідно з якими індивід як суб'єкт права (тобто, володіючий правосуб'єктністю) координує свою поведінку в суспільстві [12, с. 409].

За визначенням С.В. Сівкова поняття «правовий статус» слід розуміти як універсальну систему визначених та гарантованих державою прав, обов'язків і відповідальності, які взаємозалежні та взаємодіючі між собою, що визначає те загальне, що існує в різних суб'єктах права одного виду, і водночас відображає індивідуальні особливості суб'єкта та його реальне становище в системі суспільних відносин [10, с. 48]. Вважаємо запропоновану цим науковцем дефініцію такою, що повно окреслює зміст досліджуваної категорії.

Враховуючи різноманітність правовідносин та сфер життєдіяльності, правовий статус прийнято поділяти на види. Для прикладу, М.В. Кравчук пропонує таку його класифікацію: 1) загальний (закріплений у Конституції статус особи як громадянина держави, який реалізується в межах правовідносин, що виникають між особою і державою); 2) галузевий (визначається нормами конкретної галузі права); 3) міжгалузевий (визначається нормами комплексних правових інститутів); 4) спеціальний (статус визначених категорій громадян, що забезпечує можливість виконання спеціальних функцій – студенти, пенсіонери та ін.) [2, с. 45].

З огляду на викладене, у рамках цієї статті йтиметься про спеціальний правовий статус недієздатних осіб. Принагідно потрібно зазначити, що основні його аспекти визначено нормами ЦК та Сімейного кодексу України, а також іншими законами та підзаконними актами.

Так, аналізуючи статтю 41 ЦК, доходимо висновку стосовно того, що з набуттям статусу недієздатної в особи залишаються всі права громадянина за винятком самостійного вчинення правочинів. Однак процес реалізації прав набуває певної специфіки, пов'язаної зі здійсненням над такою людиною опіки чи то законним представником – опікуном, чи медичним закладом або установою соціального захисту, у якій перебуває така особа, чи органом опіки та піклування.

Водночас є деякі правочини, які недієздатні особи вправі вчиняти, а саме: звертатися до суду із заявою про скасування рішення суду про визнання фізичної особи недієздатною (стаття 300 ЦПК [14]), на представництво інтересів та складення документів процесуального характеру в рамках безоплатної вторинної правової допомоги протягом розгляду в суді справи про поновлення цивільної дієздатності (пункт 10 частини першої статті 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу») [6].

Водночас у разі прийняття проекту Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України та Цивільного процесуального кодексу України щодо посилення захисту прав осіб, визнаних судом недієздатними», зареєстрованого у Верховній Раді України 24 грудня 2021 р. за № 6466 [8], особи, визнані недієздатними, набудуть права самостійно звертатися до суду із заявою про звільнення призначеного їм опікуна та наділення таким правом членів їхніх сімей.

Крім того, нормами деяких законодавчих актів установлюються відносно недієздатних осіб певні обмеження. Для прикладу: вони не мають права голосу на виборах і референдумах (стаття 70 Конституції

України [1]), не можуть бути народними депутатами України (стаття 81 Основного Закону [1]), позбавлені права вступати на державну службу (стаття 19 Закону України «Про державну службу [9]» тощо.

Зважаючи на специфіку наділення недієздатних осіб правами, несення ними обов'язків також має свої особливості. Порівняно з дієздатними особами недієздатні, для прикладу, не мають сімейного обов'язку особистого немайнового характеру через неможливість його виконання (частина друга статті 15 Сімейного кодексу України). Водночас майновий обов'язок недієздатної особи за її рахунок виконує опікун [11]. Тобто, недієздатна особа несе сімейний майновий обов'язок, але здійснення відповідних дій покладається на суб'єкта здійснення опіки.

Що стосується традиційного третього елементу правового статусу, а саме відповідальності, то відповідно до частини четвертої статті 41 ЦК, відповідальність за шкоду, завдану недієздатною фізичною особою, несе її опікун. Зокрема згідно зі статтею 1184 ЦК шкода, завдана недієздатною особою, відшкодовується опікуном або закладом, який зобов'язаний здійснювати нагляд за нею, якщо він не доведе, що шкода була завдана не з його вини. При цьому весь тягар доведення обов'язок цих осіб відшкодувати шкоду, завдану недієздатною фізичною особою, не припиняється в разі поновлення її цивільної дієздатності [13].

Водночас процитована стаття ЦК дає підстави для висновку про наявність у недієздатної особи відповідальності з огляду на те, що якщо опікун недієздатної особи, яка завдала шкоди, помер або у нього відсутнє майно, достатнє для відшкодування шкоди, а сама недієздатна особа має таке майно, суд може постановити рішення про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю потерпілого, частково або в повному обсязі за рахунок майна цієї недієздатної особи [13].

У контексті питання про відповідальність недієздатних осіб слід зазначити про спірні положення кримінально-процесуального законодавства стосовно підсудності за віковими ознаками та можливості підсудності особи з психічними захворюваннями.

Так, відповідно до статті 18 Кримінального кодексу України суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність. Водночас за статтею 19 КК, не підлягає кримінальній відповідальності особа, яка під час вчинення суспільно небезпечного діяння, передбаченого цим Кодексом, перебувала в стані неосудності, тобто не могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними внаслідок хронічного психічного захворювання, тимчасового розладу психічної діяльності, недоумства або іншого хворобливого стану психіки. До такої особи за рішенням суду можуть бути застосовані примусові заходи медичного характеру [3].

Однак у статті 12 «Забезпечення права на свободу та особисту недоторканність» КПК йдеться, що особа, визнана у встановленому законом порядку недієздатною, яка затримана, взята під варту або обмежена у праві на вільне пересування в інший спосіб, має право на зустріч із своїм (своїми) законним представником (законними представниками), негайно в розумний строк на її вимогу без обмеження в часі та кількості у робочі, вихідні, святкові, неробочі дні в будь-який час за власною ініціативою та/або ініціативою захисника (захисників), законного представника (законних представників). За змістом пункту 10 частини першої статті 3 КПК кримінальне провадження – це досудове розслідування і судове провадження, процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність [4].

Тобто, передбачається можливість застосування до недієздатної особи запобіжного заходу забезпечення кримінального провадження як одного з елементів механізму визначення питання про відповідальність людини.

Водночас за змістом частини п'ятої статті 72 КК [3] попереднє ув'язнення за певних обставин може бути зараховане судом у строк покарання. А покарання застосовується за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення [3].

З огляду на зазначене вбачається протиріччя в нормах КК та КПК стосовно приналежності недієздатних осіб до суб'єктів кримінальної відповідальності.

Резюмуючи, пропонуємо розуміти правовий статус недієздатних осіб як систему прав, обов'язків і відповідальності з властивою їм специфікою реалізації такими особами, що відображає їхні індивідуальні особливості та становище в системі суспільних відносин.

Висновки. Недієздатні особи в Україні є специфічними суб'єктами права. Встановленні для них на рівні законодавства обмеження суттєво впливають на рівень та якість життя таких людей. Незважаючи на те, що за останніми офіційними даними в нашій державі налічувалося відносно небагато – близько 40 тисяч – осіб зазначеної категорії, в контексті цінності кожної людини держава і суспільство повинні забезпечити таким особам максимально сприятливі умови життя, доступність середовища, інформації, товарів та послуг тощо. Окрім іншого зазначене стосується й законодавчо визначених особливостей правового статусу, які мають відповідати міжнародним стандартам у сфері правової захищеності людей, які страждають на психічні порушення. Передусім це стосується належного механізму опіки над недієздатними особами та реалізації їхніх прав особисто чи через суб'єктів здійснення опіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конституція України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Кравчук М.В. Теорія держави і права. Проблеми теорії держави і права : навч. посіб. [3-тє вид., змін, й доп.]. Тернопіль : Карт-бланш, 2002. 247 с.
3. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
5. Лист Міністерства юстиції України від 2 берез. 2018 р. № 8040/2707-26-18/11.1.1. URL: <https://www.msp.gov.ua/files/inv/list8040.pdf>.
6. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 2 черв. 2011 р. № 3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>.
7. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : Закон України від 15 груд. 2017 р. № 2147-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19#Text>.
8. Про внесення змін до Цивільного кодексу України та Цивільного процесуального кодексу України щодо посилення захисту прав осіб, визнаних судом недієздатними : проект Закону України від 24 грудня 2021 р. № 6466. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73512.
9. Про державну службу : Закон України від 10 груд. 2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.
10. Сівков С.В. Адміністративно-правовий статус Міністерства соціальної політики України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / К., 2013. 216 с.
11. Сімейний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.
12. Скакун О. Ф. Теория государства и права : [учебн.] / Скакун О. Ф. Х. : Консум; Ун-т внутр. дел, 2000. 704 с.
13. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
14. Цивільний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.

REFERENCES:

1. Konstytutsiia Ukrainy. (1996, June 28). [Constitution of Ukraine]. *Zakon № 254k/96-VR*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
2. Kravchuk, M. V. (2002). *Teoriia derzhavy i prava. Problemy teorii derzhavy i prava*. [Theory of the state and law. Problems of the theory of the state and law]. navch. posib. [3-tie vyd., zmin, y dop.]. 247. [in Ukrainian].
3. Kryminalnyi kodeks Ukrainy. (2001, April 5). [Criminal codex of Ukraine]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [in Ukrainian].
4. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy. (2012, April 13). [Criminal Procedure Code of Ukraine]. *Zakon № 4651-VI*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> [in Ukrainian].
5. Lyst Ministerstva yustytisii Ukrainy. (2018, March 2). *Lyst № 8040/2707-26-18/11.1.1*. Retrieved from: <https://www.msp.gov.ua/files/inv/list8040.pdf> [in Ukrainian].
6. Pro bezoplatnu pravovu dopomohu. (2011, June 2). [On free legal assistance]. *Zakon Ukrainy № 3460-VI*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text> [in Ukrainian].
7. Pro vnesennia zmin do Hospodarskoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy, Tsyvilnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy, Kodeksu administratyvnoho sudochynstva Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv. (2017, December 15). [On amendments to the Economic Procedural Code of Ukraine, the Civil Procedural Code of Ukraine, the Code of Administrative Procedure of Ukraine and other legislative acts]. *Zakon Ukrainy № 2147-VIII*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19#Text> [in Ukrainian].
8. Pro vnesennia zmin do Tsyvilnoho kodeksu Ukrainy ta Tsyvilnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy shchodo posylennia zakhystu prav osib, vyznanykh sudom nediiiezdatnymy. (2021, December 24). [On amendments to the Civil Code of Ukraine and the Civil Procedure Code of Ukraine regarding strengthening the protection of the rights of persons recognized by the court as incompetent]. *Proiekt Zakonu Ukrainy № 6466*. Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73512 [in Ukrainian].
9. Pro derzhavnu sluzhbu. (2015, December 10). [On civil service]. *Zakon Ukrainy № 889-VIII*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> [in Ukrainian].
10. Sivkov, S. V. (2013). *Administratyvno-pravovyi status Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy*. [Administrative and legal status of the Ministry of Social Policy of Ukraine]. *dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.07*. 216. [in Ukrainian].
11. Simeinyi kodeks Ukrainy. (2002, February 2). [Family Code of Ukraine]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> [in Ukrainian].
12. Skakun, O. F. (2000). *Teoriya gosudarstva i prava*. [Theory of Government and Rights]. 704. [in Russian].
13. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy. (2003, January 16). [The Civil Code of Ukraine]. *Kodeks № 435-IV*.

Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian]. \

14. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy. (2004, March 18). [Civil Procedure Code of Ukraine]. *Kodeks № 1618-IV*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

Стаття надійшла до редакції: 20.05.2023

УДК 342.55

DOI: 10.36550/2522-9230-2023-14-123-127

Титикало Роман Сергійович

асистент кафедри менеджменту охорони здоров'я

Інституту післядипломної освіти НМУ імені О.О. Богомольця,

кандидат юридичних наук, адвокат

e-mail: r.titikalo@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-6406-8800>

«ВЛАСНІ» ТА «ДЕЛЕГОВАНІ» ПОВНОВАЖЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

В даній статті здійснено дослідження «власних» та «делегованих» повноважень місцевого самоврядування.

Визначено, що місцеві органи публічної адміністрації мають право делегувати один одному повноваження в межах визначених законами України їх компетенції. Разом з тим, інших суб'єктів, яким місцеві органи публічного адміністрування можуть делегувати повноваження не визначено. Саме тому, слід вести мову про те, що повноваження не можуть делегуватися, якщо відсутня норма права, яка встановлює дане право.

При делегуванні повноважень органами публічної адміністрації повинні бути враховані наступні особливості:

1) суб'єкт повинен мати право здійснювати делегування повноважень; 2) як наслідок є розширення/звуження делегованих повноважень, тобто змінюється обсяг повноважень; 3) делегування є строковим, тобто має термін та може відізватися тим суб'єктом, який делегує; 4) місцеві органи виконавчої влади уповноважені делегувати повноваження районним і обласним радам, тоді як органи місцевого самоврядування мають право делегувати повноваження і місцевим органам виконавчої влади, і органам системи місцевого самоврядування; 5) обов'язковість фінансування делегованих повноважень, а також добровільний характер делегованих повноважень; 6) повноваження можуть бути делеговані у різних сферах (галузях) публічного адміністрування; 7) можлива передача органам місцевого самоврядування відповідних об'єктів державної власності.

Констатовано, що при визначенні та реалізації власних та делегованих повноважень місцевих органів публічної адміністрації: 1. право делегування повноважень повинно бути визначено в нормі права; 2. на законодавчому рівні повинен бути чітко визначений виключний перелік повноважень, які мають право делегувати місцеві органи виконавчої влади міським та обласним радам; 3. делегування кожним місцевим органом публічної адміністрації повноважень повинно бути юридично закріплено в рішенням ради та адміністрації; 4. доцільним є встановлення часових термінів виконання делегованих повноважень та права відміни делегування; 5. делеговані та власні повноваження районних та обласних рад і місцевих органів виконавчої влади не повинні дублюватися чи пересікатися один з одним; 6. повноваження відповідних місцевих органів публічної адміністрації формуються виходячи з функцій та завдань, які вони виконують: освіта, інфраструктура, економічна активність і структура економіки, культура, рекреація, туризм, якість життя, взаємодія з виконавчими органами громади.

Ключові слова: публічна влада, механізм держави, місцеве самоврядування, публічно-правова сфера, публічне адміністрування, повноваження, компетенція, публічна влада, делегування повноважень, власні повноваження.

Tytykalo R. "OWN" AND "DELEGATED" POWERS OF LOCAL GOVERNMENT

This article examines the "own" and "delegated" powers of local self-government.

It was determined that local bodies of public administration have the right to delegate authority to each other within the limits of their competence defined by the laws of Ukraine. At the same time, other entities to which local public administration bodies can delegate authority have not been defined. That is why it should be said that powers cannot be delegated if there is no legal norm that establishes this right.

When delegating powers by public administration bodies, the following features must be taken into account: 1) the subject must have the right to delegate powers; 2) as a result, there is an expansion/narrowing of delegated powers, i.e. the scope of powers changes; 3) the delegation is temporary, i.e. it has a term and can be appealed by the delegating entity; 4) local executive bodies are authorized to delegate powers to district and regional councils, while local self-government bodies have the right to delegate powers to both local executive bodies and bodies of the local self-government system; 5) mandatory financing of delegated powers, as well as the voluntary nature of delegated powers; 6) powers can be delegated in various spheres (branches) of public administration; 7) possible transfer of relevant state-owned objects to local self-government bodies.

It was established that when defining and implementing own and delegated powers of local bodies of public administration: 1. the right to delegate powers must be defined in the legal norm; 2. at the legislative level, the exclusive list of powers that local executive bodies have the right to delegate to city and regional councils should be clearly defined; 3. the delegation of powers by each local body of public administration must be legally enshrined in the decision of the council and the administration; 4. it is expedient to establish time limits for the performance of delegated powers and the right to revoke